

290255 รายการมุ่งสู่ประชาธิปไตยไปกับสถาบันพระปกเกล้า

เกร็ดน่าสนใจของประเทศอินเดีย

ผมอยากจะเล่าให้ฟังถึงประเทศอินเดีย ประเทศไทยเราเป็นประชาธิปไตย อินเดียก็เป็นประชาธิปไตย แล้วอินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก แต่ถ้าหากนับจากประชากร อินเดียเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากประเทศจีน แต่ในปี 2063 อินเดียจะมีประชากรมากที่สุดในโลก ก็คือจะมากกว่าจีน จีนเขามีการสนับสนุนให้มีการคุมกำเนิด แต่อินเดียไม่ได้มีการสนับสนุนเรื่องการคุมกำเนิดเลย แล้วอินเดียก็นับถือศาสนาฮินดู พราหมณ์ ซิกข์ และมีอีกหลากหลายศาสนาในอินเดีย ศาสนาพุทธก็มีแต่ไม่ใช่เป็นศาสนาที่คนนับถือเป็นส่วนใหญ่ มีคนนับถือน้อยต่างๆ ที่เป็นศาสนาที่กำเนิดในอินเดีย แต่ข้อสังเกตของผมอย่างหนึ่งคือ คนอินเดียเป็นคนที่เปิดใจ มีประชาธิปไตยสูงมาก เพราะว่าปัจจุบันประชากรที่นับถือศาสนาซิกข์มีส่วนน้อยที่สุด ที่ต้อง โทกผ้า แต่เขาให้คนซิกข์เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านนายก มาน โมฮัน ซิงห์ โดยที่เขาไม่มีเรื่องกีดกันทางศาสนาเลย แต่เขาจะดูว่าใครที่สามารถที่จะขึ้นเป็นผู้นำของประเทศได้ เขาก็จะมองให้คนนั้นเป็น เพราะคนอินเดียจะยึดถือบุคคลมากกว่าระบบ เพราะฉะนั้นอินเดียจึงเป็นประเทศที่น่าดูเป็นตัวอย่างเหมือนกัน เวลาที่เราจะเลือกพรรคไหนในอินเดียไม่ได้มองตรงนั้น แต่จะมองว่าผู้นำคือใคร ผมจำได้ว่าอินเดียมีนายกรัฐมนตรีที่มีนามสกุล คานธี เป็นตามลำดับมาเรื่อย ตามระยะเวลา ไล่มาตั้งแต่ ท่าน อินทิรา คานธี, ราชีพ คานธี จนมาถึงนาง โซเนีย คานธี ซึ่งเป็นภรรยาของราชีพ คานธี แต่ปรากฏว่าขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีไม่ได้ เพราะว่าเป็นคนอิตาลีที่มาแต่งงานกับราชีพ เขาก็เลยเอา ท่าน มาน โมฮัน ซิงห์ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน โดยท่าน โมฮัน ซิงห์ ท่านมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจมาก เพราะเคยทำงานอยู่ที่ธนาคาร โลกมาก่อน แล้วก็จบปริญญาเอกมาจากอังกฤษ ได้นำความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ มาบริหารประเทศอินเดียจนทำให้คนมีฐานะดีขึ้น

รัฐธรรมนูญหนึ่งเดียวของอินเดีย

อินเดียเองมีรัฐธรรมนูญเพียงฉบับเดียว แล้วก็แก้ไข ไปเรื่อย แล้วแต่ว่าจะแก้ไขอย่างไร อินโดนีเซียก็มีรัฐธรรมนูญฉบับเดียว แต่ประเทศไทยซึ่งที่ผิดปกติ ทำไมจึงมีรัฐธรรมนูญหลายฉบับ แล้วก็ยังไม่ยอมแก้ไข ประเทศอื่นเขาก็ยังแก้ไข บางครั้งแก้จนกระทั่งให้ทหารมามีสิทธิ์ในสภา

40 % ประเทศไทยเรายอมแบบนี้ใหม่ เขาเผด็จการในช่วงเวลานั้น อาจจะมากกว่าเราด้วยซ้ำ แต่เขามีรัฐธรรมนูญ แล้วก็ยังแก้รัฐธรรมนูญ ไม่ใช่ล้มกระดานแล้วก็มาเริ่มต้นกัน เพราะฉะนั้น ควรให้แก้แต่ไม่ให้ล้ม จะแก้ยังไงก็แก้ไป แต่ว่าถ้าหากล้มกระดานก็อาจจะมีคนบาดเจ็บล้มตายได้

อย่างสหรัฐอเมริกาที่มีรัฐธรรมนูญที่ยาวนาน รัฐธรรมนูญก็เคยมีการแก้ไขกันมาแล้ว ปกติสังคมไทยทุกเรื่องไม่ว่าเรื่องอะไรสามารถสร้างประเด็นความขัดแย้งกันได้ตลอด แต่เป็นเรื่องหนึ่งที่ผมคิดว่าเราควรจะปรับโครงสร้างทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้แหละ ผมก็ไม่คิดว่ามันเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ที่จะต้องมารบรามาฟัน

คุณค่ามหาศาลของอินเดียที่ไม่ควรมองข้าม

ผมไปอินเดียมาหลายครั้ง ครึ่งล่าสุดที่ไปอินเดียมาเปลี่ยนแปลงไปเยอะ สนามบินของ เขาปรับปรุงใหญ่โตและทันสมัย ทำให้เห็นว่าคนอินเดียเขาเริ่มจับตัวตนได้แล้ว เขารู้ว่าควรจะพัฒนาอย่างไร

สิ่งหนึ่งที่ผมอยากจะเล่าให้ฟังคือ ผมเคยฟังท่าน สมเกียรติ อ่อนวิมล ซึ่งเรียนมาจาก อินเดีย แล้วก็สนใจอินเดียมาก อีกส่วนผมสนิทและได้มาจากอีกคนที่มีนามปากกาว่า “พอล เลอ มัง” แล้วบุคคลคนนี้เคยอยู่ที่บ รัสเซล แล้วก็มาเป็นอัครราชทูต คือเป็นมือสองในอินเดีย แล้วก็ ครบวาระเมื่อสัปดาห์ที่ผมเดินทางไปก็เป็นที่ท่านเดินทางไปรับตำแหน่งใหม่ คือเป็น เอกอัครราชทูตศรีลังกา ท่านก็จะเขียนเรื่องอินเดีย แล้วท่านก็ชอบเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้มา ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงกับทางผม มาเขียนเรื่องอินเดียว่าเป็นประเทศที่มีวิถีพอเพียงมาก เพราะไม่ว่าใครจะศาสนาอะไร เขาก็เคร่งทุกศาสนา

ผมมองอินเดียว่ามีคุณค่ามหาศาล เพราะตลาดซื้อขายอินเดียมาจากภายใน 85% ส่งออกแค่ 15% และอินเดียเก่งเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ทางด้านซอฟต์แวร์ ประเทศจีนเก่งทางด้านฮาร์ดแวร์ สองประเทศนี้มารวมตัวกันอยู่ในกลุ่ม BRIC มีบราซิล (Brazil) รัสเซีย (Russia) อินเดีย (India) และจีน (China)

นอกจากนี้ได้มาคุยกับท่านพิ ศาล มาณวพัฒน์ ซึ่งเป็นทูตไทยที่เคยอยู่ กรุงบรัสเซลล์ ประเทศเบลเยียมซึ่งอยู่ในกลุ่มประเทศอียู ท่านต้องดูแลภายในประเทศให้เชื่อมโยงกับอียูด้วย ท่านก็เล่าให้ฟังว่า ท่านอยู่ที่โน้นมา 4 ปี พอย้ายมาอยู่ที่อินเดียไม่ถึงปีกลับมีงานมากกว่าอยู่ที่ บรัสเซลล์ 4 ปี เพราะมีคณะต่างๆ ที่มาที่อินเดียแล้วมาเยี่ยมที่สถานทูตท่านไม่ต่ำกว่าสัปดาห์ละ 2 คณะ ก็เหมือนเป็นสัญญาณบอกว่าอินเดียคงจะต้องไปได้อีกไกลเลย ไม่ว่าจะมึนๆ ชูๆ หรือคนที่มาเรื่องศาสนา หรือมาศึกษาวิจัยต่างๆ ก็จะมาที่อินเดียเยอะมาก อินเดียยังมีความหลากหลาย ช่วงแค่ไม่ถึงปีที่ผมไป จำนวนรถยนต์เยอะผิดปกติเลย แล้วคนอินเดียเวลาขับรถบนท้องถนน จะทำได้ 2 อย่างคือ 1) บีบแตรให้แตรดัง 2) เยียบเบรกแล้วเบรกสามารถเบรกได้ เพราะเขาจะไม่ การขับตามเลนแน่นอน ขับไปบีบแตรไป หากแตรหรือเบรกเสียนี้ขับรถไม่ได้เลย เขาถึงไปกันได้ไม่ค่อยชนกัน แล้วนักศึกษาผมก็แปลกใจมาก ว่าทำไมเขาบีบแตรกันเหมือนไล่กันเลย แต่ไม่มีใครโมโห ทะเลาะกันเลย เขาทำใจกันได้มั้ง ผมเลยคิดว่า โอ้ !! อินเดียเขาฝึกสมาธิ ฝึกสติ ตอน ขับอย่างนี้ เขาถึงได้ประโยชน์จากตรงนี้ ของเราแค่บีบแตรก็โมโห แสดงให้เห็นว่าไม่มีทั้งสมาธิ และสติด้วย

ในอินเดียมีรถ TATA เยอะมาก TATA Nano รถราคาถูกที่สุดในโลกที่เข้ามาในประเทศไทย นั้นแหละ แต่ไม่ใช่ทาตาทังนะ ผมไปอินเดียถึงได้รู้ว่ายี่ห้อ TATA นี้มีทั้งรถเก๋งเล็กๆ และรถเก๋ง ขนาดใหญ่ รถบัส รถกระบะ มีทุกชนิด ผมว่าน่ากลัวสำหรับประเทศไทยที่ยังไม่พัฒนาเรื่อง รถยนต์ โดยเฉพาะยี่ห้อ แบรินค์เนม ในประเทศไทย ต่อไปก็จะถูกปลด โคน TATA แข็งชิงไป บางส่วน แล้วต่อไปรถยนต์ของจีน ยี่ห้อ โฟตอน ก็เข้ามาตีตลาดไทยแล้ว ผมก็เห็นว่าอินเดีย เขาเริ่มพัฒนาและสร้างสิ่งๆ ที่ออกมาเป็นรูปธรรมที่จะรองรับกับฐานเศรษฐกิจของเขาที่จะออกมา ใหญ่โตในอนาคตต่อไปแล้ว

สิ่งที่ท่านทูตเล่าให้ฟังท่านบอกว่า ทราบไหมว่าประเทศไทยได้รับเกียรติสูงสุดของ อินเดีย เพราะว่าอินเดียยังไม่เคยเชิญผู้นำที่ไหนมาที่ประเทศอินเดียในหนึ่งปี 2 ท่าน เพราะว่า ท่านนายกอภิสิทธิ์ ก็เคยได้รับเชิญไป แล้วท่านนายก ยิ่งลักษณ์ ก็เพิ่งได้รับเชิญเข้าไป แล้วท่านก็ เล่าให้ฟังว่า ที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวไว้ว่าที่ท่านนายกยิ่งลักษณ์ไปที่อินเดีย เป็นข่าวที่ลงข่าวไม่ ถูกต้อง แท้ที่จริงแล้วท่านไม่ได้เดินทางไปในฐานะแขกรับเชิญกิตติมศักดิ์ แต่เป็นแขกรับเชิญ เพียงคนเดียวในโลกนี้ที่เป็นเกียรติยศให้แก่ประเทศอินเดีย เกียรติยศหมายความว่า เวลา นายกรัฐมนตรีเดินทางไปไหน จับมือกับใคร ทั้งสองท่านรวมทั้งนายกไทยก็ต้องทำเหมือนกัน

หมด เหมือนเป็นนายกอินเดียเลย นั่งรถก็นั่งคันเดียวกัน ไปไหนไปด้วยกันหมดทุกอย่าง ท่านบอกว่าอินเดียให้เกียรติมากเลย ทูตประเทศอื่นๆ นั้นอิจฉาประเทศไทยมากเลย ถามว่าทูตไทยทำอะไรถึงได้รับเชิญเป็นเกียรติยศอันนี้ ทั้งๆ ที่เขาเรียกร้องอยากจะให้เชิญประเทศเขา ไม่มีใครได้รับเชิญไปเลย ยกเว้นประเทศไทย แต่ผมเสียใจอยู่อย่างหนึ่งคือ ประเทศไทยมักไม่เอาสิ่งที่มีคุณค่าเข้ามาหาตัวเอง มาทำการต่อยอด สาเหตุที่ทูตแบบนี้ เพราะอย่างประเทศจีนที่เคยให้เกียรติเราแบบนี้เหมือนกันกับผู้นำเราต่างๆ แม้แต่สมเด็จพระเทพฯ หรือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจีนเขาให้เป็นแขกเกียรติยศตลอดเวลา แต่เราก็ไม่ค่อยได้ใช้ตรงนี้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทย ผมอยากให้กระทรวงการต่างประเทศ นักธุรกิจ นักการเมือง หรือคนไทย ให้มองว่าทั้งสองประเทศเป็นมิตรที่แสนดีของเรา และเป็นมิตรที่จะสร้างโอกาสให้เราได้มหาศาลในโลกนี้ ขอให้เดินไปหาทั้งสองประเทศนี้ เขาเปิดประตูรับเราตลอดเวลา แต่เราไม่ยอมใช้โอกาสนี้เดินเข้าไปหาเขา ขณะนี้เขาให้ความสำคัญตรงนี้มาก หากเราขายอาหารให้ได้ขึ้นเดียวต่อคนของทั้งสองประเทศ ก็ได้ 1200 กว่าล้านบาทแล้ว มันมากมหาศาลมากกว่าเรา 20 เท่ากว่าของเรา อย่าไปกังวลว่าเขาจะเอาเปรียบเราเลย

เวลาที่ผมนั่งรถผ่านไปตามท้องถนนที่คนอินเดียเขาแต่งงาน มีสีสังสดไสจากดอกไม้มากมาย รถเบนซ์ก็รุ่นใหม่ล่าสุดติดดอกไม้เต็มไปหมด มีคนบอกว่ารู้ไหมว่าคนอินเดียเขาชอบมาแต่งงานที่เมืองไทย ถ้าเขาแต่งงานที่อินเดียต้องเสียเงินเป็น 10 ล้าน แต่ถ้ามาแต่งที่ไทย เขายอมเสียค่าเครื่องบินมาทั้งหมด ยังเสียน้อยกว่าแล้วยังได้เที่ยวด้วย ดอกไม้ อาหารที่ไทยก็สมบูรณ์ เขาจึงหันมาที่เมืองไทยแทน เราจึงเห็นคนอินเดียมาเที่ยวที่ไทยที่ภูเก็ต พัทยาเยอะแยะมากมาย ถือว่าเป็นโอกาสของคนไทย คนอินเดียมาเขาจะทานแกงมัสมั่น และแกงมัสมั่นถึงได้เป็นอาหารที่ติดอันดับหนึ่งของโลกเพราะว่าคนอินเดียทาน

อีกประการคือ คนอินเดียเขามาศึกษาทางด้านพลังงาน แล้วก็มาศึกษาในการจัดการน้ำ เขาเก่งมาก ที่ผมเคยได้ไปคือเทือกเขาหิมาลัย มีน้ำเยอะ เพราะว่าเป็นน้ำที่ไหลมาจากภูเขาหิมาลัย เขาจัดการอย่างไรในคนสองร้อยล้านเขาถึงไม่อดอยากถึงขั้นล้มหายตายจาก เขาอุดมสมบูรณ์มากจากการที่เขาไม่น้ำและพืชผัก ัญญาหารต่างๆ

คนอินเดียสร้างบ้านที่แพงที่สุดในโลก

คนอินเดียหากเป็นคนรวย ก็รวยแบบสุดๆ จากที่ผมเคยอ่านเจอเขาสร้างบ้านหลังหนึ่ง 3
หมื่นล้านบาท เงิน 3 หมื่นล้านบาทเราสร้างได้เป็นจังหวัดเลยนะ แต่เขามีทุกอย่างอยู่ในอาคาร
บ้านของเขา มีไนต์คลับ บาร์ ตลาด มีทุกอย่างที่เขาอยากจะมี มีอยู่ในบ้านของเขาทั้งหมด นั่นคือ
คนรวย ส่วนคนจนนอนอยู่ริมถนนก็มี แต่ถามว่าเขาลำบากยากเข็ญมากไหม ผมว่าเราคิดแทนเขา
ไม่ได้ เขาทนพอใจที่อยู่ในฐานะจันทาลของเขา ทั้งๆ ที่มีระบอบประชาธิปไตยแต่เขาก็ยังมีเรื่อง
วรรณะอยู่ ผมก็ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีว่า คนไทยมีชนชั้นก็ไม่ใช่ไร เพราะประชาธิปไตยมัน
เกิดได้ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมือนกันแบบอเมริกัน แต่คนอินเดียเขาปล่อยให้คนอิสระ เสรี การที่
ปล่อยให้คนอิสระ เสรีตามระบบประชาธิปไตย มันทำให้คนเกิดความสุนทรีย์ เมื่อเกิดความ
สุนทรีย์ คนนี้จะทำซอฟต์แวร์เก่งมากเลย ซอฟต์แวร์นี้ต้องไม่มีอะไรมาครอบ เพราะฉะนั้นที่อินเดีย
นั้นกฎระเบียบเขาจะไม่เอามาครอบเยอะ แต่กฎสังคมเขาแข็งแรง ยกตัวอย่างหากคุณขับรถไป
แล้วชนคน คุณอย่านั่งอยู่ที่รถนะ ให้วิ่งหนีไปก่อน เขาจะมาทุบรถคุณพังเลย เพราะให้รู้ว่า
ต่อไปนี่อย่าขับรถเร็วนะ ให้ระมัดระวัง แต่ถ้าหากคุณมาปิดบังก็จะถูกทุบด้วยรวมกับรถ ตรงนี้
เราถึงได้เห็นว่าเขาขับรถกันระวังกันมาก เขาไม่ปล่อยให้ชนกัน โดยเฉพาะการชนคนนี่ไม่ได้
เลย

หากเราย้อนกลับไปคงจะจำกันได้ว่า ชาวฮินดูแต่งงานแล้วหากสามีตาย ต้องเอาตัวเอง
เผาไปกับกองไฟที่เผาด้วย ความเชื่อนี้เดี๋ยวนี้ก็ยังมียู่ แต่ว่าลดลงไป แล้วกฎอันนี้ก็เลิกไปแล้ว
แต่ก่อนเป็นกฎของสังคมเลย แต่เดี๋ยวนี้กฎนี้คลายแล้ว แต่ก็ยังมีคนทำอยู่ แล้วสิ่งที่ผมได้รับฟังมา
เพราะฉะนั้นเขาจึงแต่งงานแล้วเขาจะไม่เลิกกันเลย ถามว่าดีไหม ถ้าใครนอกใจแล้วต้องตายไป
แบบนี้ละ ผมว่าคนไทยคงตายไปแล้วครึ่งประเทศละมัง คนไทยนี่คงนำมาใช้ยากหากเปรียบกับ
วิถีของคนอินเดีย ผมว่ากฎสังคมพวกนี้มาจากฐานของศาสนา เพราะคนอินเดียมีศาสนาเยอะแยะ
มากมาย คนอินเดียมาศาคาเป็นหมื่นองค์ ใครที่ทำความดี ใครที่สร้างคุณศรัทธา คนอินเดีย
นับถือ คือเขานับถือที่ความดีงาม และเขาไม่ยึดติดวัตถุ นี่เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเลย เขาไม่ได้นับ
ถือที่ความร่ำรวยเงินทอง เป็นสิ่งที่มีมาช้านานแล้ว มีมาก่อนพุทธกาลนานแล้วที่นับถือแบบนี้มา
เพียงแต่เปลี่ยนแปลงตามแต่ละประเทศแตกต่างกัน

คนอินเดียเริ่มต้นจากความพอเพียงแบบนี้ แม้แต่จีนก็เริ่มต้นแบบนี้ เขาถึงได้เจริญแบบนี้ คนไทยก็เริ่มต้นแบบนี้แต่ยังไม่เจริญเพราะว่าเราหันไปทุนนิยมก่อนที่จะเจริญด้วยตัวของตัวเอง และส่วนดีอีกอย่างคือ เรื่องการซื้อเสียงมีน้อยมาก ทั้งๆ ที่คนมาเลือกตั้ง 8 ร้อย 50 ล้านคน เขามี กกต. แค่ 3 คน ของเรามี กกต. มากกว่าเขาตั้งเยอะ แล้วเขายังมีคนซื้อเสียงน้อยมาก ท่านสมเกียรติ อ่อนวิมล เป็นคนพูดไว้ว่า ประชาชนเขามีการซื้อเสียงน้อย แล้วก็พลังประชาชนเขามีความเข้มแข็งมาก แม้ว่าเขามีการแบ่งชนชั้นวรรณะ ” อีกอันคือ สื่อสารมวลชน เขามีเสรีภาพสูงมากในอินเดีย ผมว่าสัญญาณจากอินเดียบอกถึงประเทศไทยเลยว่า สื่อสารมวลชนต้องให้มีเสรีภาพสูง ไม่อิงแอบไปกับการเมือง และต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณ ให้ความจริงแก่ประชาชน ผมเชื่อว่าสื่อสารมวลชนเขามีหลักจริยธรรมที่เขานับถืออยู่แล้วในทุกศาสนา แล้วเขาก็นำเอาเรื่องศาสนาเป็นศูนย์กลางของคนทั้งหมด อันนี้ผมถือว่าเป็นรากฐานของคนอินเดียเลย เพราะฉะนั้นอยากให้นักไทยกลับมาอยู่กับตัวเอง (Back to the Nature) กลับไปอยู่พื้นฐานดั้งเดิมของไทย กลับไปอยู่วิถีดั้งเดิมของไทยอย่างนั้นน่าจะดีกว่า คือให้ใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้ที่จะทำมาหากิน และควบคุมจิตใจเราไม่ให้ตกต่ำ

ครั้งหนึ่งที่ผมไปอินเดีย เขามีศาสนาบาไฮ ไม่ยึดติดพิธีกรรมทางศาสนาทุกศาสนา แต่ว่าเอาหลักธรรมที่สอนของทุกศาสนาปฏิบัติ แล้วก็ไม่มีจำกัดว่าต้องเอาหลักธรรมของศาสนาไหน ศาสนาใดก็ได้ที่คิดว่านำมาประพฤติปฏิบัติแล้วตัวเองมีความสุขความเจริญก็เอามาใช้ ไม่ยึดติดวัตถุ แต่มีสถานที่ให้เพื่อที่จะมานั่งสมาธิ มีสติ ให้ระลึกถึงหลักธรรมคำสอนขององค์ไหนก็ได้ในโลกนี้ เออ.. ดูไปไกลมาเลยนะ คือไม่ยึดเส้นพรมแดนทางศาสนา ปลดปล่อยให้คนข้ามไปได้ โดยที่เอาหลักธรรมมายึดในการปฏิบัติ นี่ก็ไปอีกรูปแบบหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นสิ่งดี

นอกจากนี้ ก็ไปดูที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอินเดีย ที่จัดเก็บ อัฐิของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก่อนนั้นเขาใส่ถุงพลาสติกวางไว้เฉยๆ แล้วอัฐิของพระอรหันต์แต่ละองค์ก็ใส่ถุงพลาสติกวางไว้เฉยๆ เช่นกัน สุดท้ายเมื่อเขาขุดพบแล้วนำเอามาวางไว้เหมือนเป็นของที่ไม่มีใครมาไป และเขาก็ไม่ยึดติดกับพิธีกรรมเหมือนอย่างเรา เขายึดติดที่คำสั่งสอนมากกว่า ผมก็แปลกใจเหมือนกันบางองค์ที่บอกว่าอัฐิเป็นแก้ว แต่ของพระพุทธเจ้าก็เป็นกระดูกธรรมดาเหมือนของเรา แล้วก็ยังเห็นเป็นชิ้นให้เห็นชัด ใส่โลแก้วครอบเอาไว้ เราก็ประทับใจกันมาก ไปกราบสวดมนต์ด้วย เพราะว่ามีนักศึกษาเป็นพระก็นำสวดมนต์ เราก็สวดมนต์ลั่นห้องในพิพิธภัณฑสถานไปหมด

การดูงานศึกษาระณีความขัดแย้งของประเทศต่างๆ

ทางด้านการเมืองของอินเดีย เขามองกันว่าอนาคตต่อไปเมื่อเปลี่ยนจากท่าน มาน โมฮัน ซิงห์ ที่เป็นนายกตอนนี้ คนที่จะมาเป็นนายกคนต่อไป น่าจะเป็นลูกของคุณราจีฟ คานธี ชื่อ ราหุล คานธี ที่ผมเคยนำนักศึกษาไปดูงานก็คือไปดูงานเรื่อง “ปัญหาในแคชเมียร์” ผมไปที่เมือง ศรีนาถา ที่แคชเมียร์ อยู่ทางเหนือสุดของอินเดีย ติดกับประเทศเนปาล ภูฏาน จีน อัฟกานิสถาน ปากีสถาน แล้วอินเดียก็มีปัญหากันกับปากีสถาน คนปากีสถานกับคนอินเดียที่นั่นส่วนใหญ่เป็นคนมุสลิม แต่เป็นมุสลิมคนละนิกายกัน คนปากีสถานเป็นนิกายสุหนี่แต่คนอินเดียจะเป็นมุสลิม นิกายชีอะฮ์ เขามีปัญหากันเรื่องเกี่ยวกับคนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคนมุสลิม มีคนฮินดู ซิกข์และคนพุทธเล็กน้อย แต่บางคนก็อยากไปอยู่กับปากีสถาน บางคนก็ไม่อยากอยู่ เหมือนภาคใต้ของเราเนี่ยแหละ ก็ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับระหว่างประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับรัฐ รัฐส่วนท้องถิ่นกับรัฐส่วนกลางก็มีปัญหากัน คณะนักศึกษาของผมต้องการที่จะไปดู ณ จุดหนึ่งของเทศบาลของเขา แต่พอวันรุ่งขึ้นที่จะไปดูเทศบาลของเขา ก็มีแจ้งมาบอกว่าไม่สามารถให้ไปฟังบรรยายสรุปได้ สั่งมาจากกระทรวงต่างประเทศของอินเดีย เราก็รับรู้สัญญาณได้ว่าเขาคงมีความขัดแย้งกัน แต่จริงๆ แล้วหากเราศึกษาเรื่องความขัดแย้ง เราไม่ดูกลุ่มประเทศเหล่านี้ ท่านทำให้ตาย ท่านก็ไม่มีทางได้เจอสิ่งที่ทำให้หาทางออกได้

นักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งของผมได้ไปดูงานที่อิน โดนีเซียเพื่อศึกษาหาตัวอย่างความขัดแย้ง ก็ได้ไปเจอโตะอิหม่าม (หัวหน้านักบวชในศาสนาอิสลาม) ที่ดูแลคนมุสลิมที่มากที่สุดในโลก ที่อิน โดนีเซีย แล้วก็ได้ไปพบกับรองประธานาธิบดี ยูซุฟ กาลา ที่เป็นคนเจรจากับ **ประธานาธิบดี อาชีพ อาลี** เราให้นักศึกษาไปเจอกับประธานสภาที่อาจะห์ เจอกับทางฝ่ายของผู้นำราชการของอาจะห์ เพื่อให้ได้ศึกษา นี้ก็ได้ประโยชน์มหาศาลในการศึกษาหลักสูตรนี้

(เพิ่มเติมว่า ได้ศึกษา ได้ประโยชน์อะไรบ้าง)

ทั้ง 3 ประเทศที่ได้ไปดูมีความขัดแย้งมากกว่าเมืองไทยทั้งสิ้น เช่นในอินเดียขัดแย้งระหว่างประเทศ เขาบอกว่าประเทศไทย ขัดแย้งกันระหว่างคนในรัฐเองเท่านั้นแหละ อินโดนีเซีย มีการรบราฆ่าตายกันเป็นแสนคน เกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ที่แบ่งกัน แล้วก็ยังมีปัญหากันอยู่ แม้แต่คนเกาหลีข้างในก็ยังมีปัญหากันเรื่องทรัพยากร คนเกาหลีมีการประท้วงกันเยอะมากเป็นรายวัน เป็นหลายๆ ปี แต่ตอนนี้ก็เริ่มหายไป พอเริ่มหายไปประเทศก็เริ่มก้าวหน้า

เจริญมาก ผมก็อยากให้เมืองไทยเป็นแบบนี้ ก็เลยให้นักศึกษาไปดู เห็นใหม่่ว่าประเทศที่เจริญ เขาจะเลิกทะเลาะกัน หากยังด่ากันทะเลาะกันอยู่อย่างนี้มันไม่ได้อะไรหรอก แล้วมันก็จะไม่เจริญ เพราะว่าการเมืองมันไม่นิ่ง แนวทางการพัฒนาประเทศที่เป็นทิศทางเดียวกัน ใครมาเป็นรัฐบาลก็ไปในทิศทางเดียวกันก็จะเจริญแน่นอน

จินเขาค้นหาตัวเองเสร็จ เขาพัฒนาคุณค่าของตัวเอง แล้วเขาเริ่มจากพอเพียง เขาพัฒนาต่อยอดของเขาต่อไปได้ ของอินเดียก็เช่นกัน เริ่มจากความพอเพียง พึ่งตนเองก่อน แล้วก็ซื้อขายกันภายในประเทศ (ตลาดภายใน) แล้วสุดท้ายวันนี้ก็เริ่มขยายไปนอกประเทศ ในวันนี้คนอินเดียกำลังจะเริ่มกลับประเทศ 29 ล้านคนที่ไปอยู่ทั่วโลก แล้วจะกลับไปช่วยพัฒนาประเทศอินเดีย ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน อยากจะให้เอาพื้นฐานของความพอเพียงมาใช้ แต่วันนี้เรากลับกันกับอินเดียและจีน เราสามารถพึ่งตนเองได้เสร็จแล้ว แต่เราไปพึ่งตลาดต่างประเทศหมด ถ้าหากตลาดต่างประเทศไม่ซื้อเรา เราก็ตายเลย เราไม่ได้พึ่งบนฐานของเราให้เข้มแข็งก่อน แล้วค่อยไปต่อยอดต่างประเทศ เรากลับไปพึ่งตลาดต่างประเทศเป็นหลักแล้วค่อยหันเข้ามาในประเทศ อันนี้คือจุดอ่อนของเรา เพราะว่าเราไปอาศัยพึ่งคนอื่นเขาอืม ไปอาศัยจุมูกคนอื่นเขาหายใจ ไปอาศัยสมองคนอื่นเขาคิด แล้วเมื่อไหร่ตัวเราเองถึงจะพึ่งตนเองได้ เมื่อไหร่เราถึงจะพัฒนา เพราะฉะนั้นกลับมาอยู่กับตัวเองดีกว่า เราน่าจะเกิดแรงบันดาลใจที่เราสามารถทำอะไรได้เยอะแยะมากกว่า มากกว่าทำแล้วให้ประเทศอื่นเขาไป แต่ส่วนหนึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล และแนวทางของสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วย แต่ที่จริงบางประเทศเขาอยู่ในรัฐธรรมนูญ อย่างประเทศจีนเขาเขียนไว้เลยว่า จะไม่นำทหารไปอยู่นอกประเทศ ใครที่กลัวจีนจะเป็นภัยคุกคามก็เลิกเป็นห่วงได้ เพราะเขาเขียนในนโยบายของชาติเขาเลย ผิดกับประเทศที่มีทหารไปอยู่ทั่วโลก แล้วก็บอกว่าจีนนี่คือภัยคุกคาม มันกลับกันนะผมว่า คนไทยต้องใช้สมอง ต้องใช้ปัญญา อย่าใช้ความครอบงำของประเทศอื่นมาแก้ปัญหามาติของตัวเอง

เราต้องยึดหลักคุณธรรม เมื่อไหร่คุณมีคุณธรรม คุณทำอะไรไม่มีหมด คุณจะเป็นนักการเมือง นักธุรกิจหรือนักอะไรก็แล้วแต่ ขอให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ก็ทำอะไรได้หมดที่ไม่ต้องไปกลัวผิด